

Skolan kväver nyfikenheten!

- Låt oss ändra på det!

Pia Hellertz – maj 2022

Jag i distansstudion på Örebro universitet

Jag kan inte minnas att jag nånsin på allvar tänkt tillbaka på min egen skoltid, men **Lennart Mogrens** bok "*Sluta skolan!*" (2003) väckte många minnesbilder och reflektioner och jag blev inspirerad att skriva, både om Mogrens tankar och andra inspirationskällor. Jag har länge varit kritisk mot den skola och det utbildningssystem vi har idag, men inte konkretiserat min kritik så tydligt som Lennart Mogren gör. Åtminstone inte barn- och ungdomsskolan. När han inleder boken med att skriva att "*lydnad*" är skolans mål, så träffar han verkligen rätt. Med hjälp av olika strategier, som han beskriver i boken, tränas vi till att lyda makten. Skolan kväver elevernas nyfikenhet och längtan efter kunskaper.¹

Man brukar säga att man kan föra en häst till vattnet, men dricka måste den göra själv. Jag har lagt till att för att hästen ska vilja dricka måste den vara törstig. Detta gäller också människor, både barn och vuxna. Hur gör vi barn och vuxna törstiga? Hur väcker vi nyfikenheten?

Vem är författaren?

Lennart Mogren är född 1939, vilket innebär att han är två år äldre än jag 😊. Enligt baksidestexten har han arbetet inom *Sveriges Exportråd* i 7 år och "några år" som frilansfilmare för SvT. Han har arbetat i 30 år som högstadielärare i en förort till Stockholm. Han berättar att han år 1995 fick *Telias* IT-pris för lärare och blev författare till läromedel. Åren 1997-2000 deltog han i ett forskningsprojekt på KTH/DSV (Kungliga Tekniska Högskolan/Institutionen för data- och

---

¹ I en kort video på 9 minuter berättar Lennart Mogren om sina tankar.

"Skolan - börja om på nytt!" – 23 sep. 2013 -

<https://www.youtube.com/watch?v=UrSbmzXKEDY>

Författaren **Stefan Torssell** berättar i *Nya Tider* vecka 12, 2022, under rubriken ”Svensk skola – en krismaskin” att allmän skolplikt infördes år 1936 i Sverige. ”På 1950-talet blev skolplikten åtta år och 1962 utökades skolplikten till nio år”, vilket gäller fortfarande. Han berättar om att när han var ung så kunde ungdomar efter sjuan få vara lärlingar ”på byggen, bilverkstäder, frisersalonger etc.” Lärlingssystemet försvann på 1970-talet. Artikeln är mycket läsvärd och rekommenderas. Det mest skrämmande han tar upp är alla barn som numera hamnar utanför skolsystemet på grund av det dysfunktionella systemet som utvecklats. Fler och fler barn får *diagnoser*, exempelvis *ADHD*, och sen får de *mediciner*. ”När de har gått ut grundskolan är de ofta i sämre skick än om de hade sluppit medicinering. *ADHD*-mediciner förstör nämligen en växande hjärna”, skriver han. ”Omkring 50,000 elever i den svenska grund- och gymnasieskolan medicinerades 2018 för *ADHD*. ... Skolan medicinerar alltså barn och ungdomar för att de ska passa in.” ... ”I 25 år har detta dysfunktionella system fått fortgå. Varje år hamnar 17,000 ungdomar utanför skolssystem utan en vettig framtid.” Stefan Torssell har vikarierat som lärare på högstadiet och på Komvux, så han rapporterar utifrån erfarenheter.

Lennart Mogren nämner ett tidigt lydnadsexempel som jag minns. Mödrarna skulle lära sig att amning skulle ske var fjärde timme. Var barnet inte intresserad av att bli ammat då, fick det vänta ytterligare fyra timmar även om det skrek av hunger. Och mammor lydde. En del i alla fall.

Han berättar att föräldrarnas och familjens betydelse för barnens liv medvetet reducerades av stat och myndigheter ända sedan skolan infördes på 1800-talet. ”*Sen är det institutionernas tid – dagis, förskola, skola ...*” (s. 35). Jag erinrar mig *Frankfurtskolans* agenda.

Den tyske filosofen **Max Horkheimer** (1895-1973), ledare för Frankfurtskolan, skrev: ”*Revolutionen kommer inte att hända med vapen, utan det kommer att hända stegvis, år efter år, generation efter generation. Vi kommer gradvis att infiltrera utbildningsinstitutioner och politiska organisationer, förvandla dem långsamt till marxistiska enheter när vi rör oss mot universellt jämlikhetssträvande*”. För att åstadkomma detta hade skolan utarbetat några punkter:²

1. Att skapa rasistiska brott
2. Kontinuerlig förändring för att skapa förvirring
3. Undervisning av sex och homosexualitet för barn
4. Undergrävande av skolans och lärarnas auktoritet
5. Enorm invandring för att förstöra den nationella identiteten
6. Främjande av överdriven alkoholanvändning
7. Att tömma kyrkorna

---

² “*Our Cultural Decline Follows (Communist) Blueprint*” - Timothy Mathew's - May 13, 2017 - <https://www.henrymakow.com/frankfurt-school-satanic-judaism-in-action.html>

8. Ett opålitligt rättssystem till nackdel för brottsoffer
9. Skapa beroende av staten och statliga förmåner
10. Kontrollera och fördumma media
11. Uppmuntra familjens sönderfall

Strukturen i skolan gynnar *kollektivering* och motarbetar *individualisering*. Den gynnar *jämförelse* och *kamp* i stället för individers *personliga utveckling* och *samarbete*.

Ett av de få minnen jag har från grundskolan inklusive realskolan är min kamp för att anses vara bäst i teckning och målning. På grund av min familjesituation med föräldrars skilsmässa och min mammas sjukdom och att pappa på 40-talet ansågs olämplig som ensam vårdnadshavare fick jag och mina två bröder flytta runt till ett par barnhem, som innebar två olika lågstadielklasser, samt fem olika fosterhem som även de kom att innebära olika mellan- och högstadielklasser, fast det hette inte så på den tiden.

Vad jag minns var att det första jag undersökte när jag kom till en ny skola och klass var: Vem har bästa betyget i teckning och målning? Vem skulle jag tävla mot? Jag kan nämna att tävlingen slutade med att en lärare i realskolan hjälpte mig att söka till *Konstfack*. Där kom jag in, men på den tiden fanns inte studiemedel och min pappa ville inte betala, så jag blev aldrig formellt konstnär, även om min besatthet fortsatte. Jag målade och skänkte bort. Jag tog en bild på de tavlor jag har kvar. De tre till vänster målade jag på 50-talet, när jag var i 16-17-årsåldern. Tavlan till höger målade jag i ett "återfall" när jag ville försöka ta upp målningen igen på 1980-talet. Då hade jag flyttat till Örebro och här fanns en spännande konstnär, **Eivin Granath**, som inspirerade mig. Men det blev ett kort "återfall". Jag hade fått andra intressen.

Jag hade bara kvar den till höger som jag kallade ”Flyttfåglarna” och som jag målade år 1983.

Söndagen den 1 maj i år blev jag hembjuden till en familj som var den första familjen från ett annat land som jag blev socialsekreterare till, omkring år 1983, d.v.s. för snart 40 år sedan. De skulle nu flytta från Örebro. Vi har haft sporadisk kontakt sen dess. Tavlan har fem fåglar. Familjen har fem söner. Så jag tyckte det var fantastiskt att få ge dem tavlan som gåva. De fem fåglarna får symbolisera sönerna.

Mitt uppvaknande

Större delen av mitt verksamma liv kom jag att engagera mig i pedagogiska och didaktiska frågor, men i huvudsak för studenter på universitetsnivå. Det började med en psykologilärare när jag själv studerade till socionom på dåvarande *Högskolan i Örebro* på 70-talet (som blev universitet år 1999). Jag fick då en mycket speciell psykologlärare, **Lars-Eric Uneståhl**. Han är nationellt och internationellt känd för att ha skapat och utvecklat *Mental träning* utifrån sin forskning om hypnos och personlig utveckling vid *Uppsala universitet*.³ Hans fokus i början var idrottsfolk, men med tiden kom Mental träning att användas även av andra.

Hans undervisning var så annorlunda att den kom att påverka mig totalt, både min egen undervisning och min forskning. Kort kan jag beskriva den så här: Han föreläste eller snarare berättade under kanske 15-20 minuter, sen fick vi i grupper diskutera föreläsningen kopplad till den aktuella kurslitteraturen. Om det sen fanns möjligheter att träna på något så fick vi ägna en stund åt att träna på varandra. Så blev det ytterligare 15-20 minuters berättade... Så fick vi diskutera igen i grupper, och sen eventuellt träna...

Jag blev totalt fascinerad och kände att så borde hela Socionomprogrammet vara utformat. Programmet var utformat som traditionella universitetskurser, med långa föreläsningar, ibland med seminarier och sen tentor i stora tentasalar där det handlade om att ge *rätt* svar, annars blev man underkänd. Det var en undervisningsform jag hade accepterat okritiskt före mina erfarenheter med Lars-Erics pedagogiska metoder.

Jag kan inom parentes nämna att hans arbete blev så viktigt för mig att jag kom att samarbeta med honom till och från under de kommande dryga 40 åren, bland annat som examinator för hans distansutbildningar till *Licensierad Mental Tränare* under 25 år. Utbildningen är uppbyggd med inspelade föreläsningar, i början på video, senare på DVD och idag med digital teknik, samt med

---

³ Om hans forskning och verksamhet har jag berättat i två böcker, ”*Personlig Utveckling genom Mental Träning*” (2002) - <http://www.piahellertz.com/pumt-boken.pdf> - och ”*Den Mentala Träningens Historia*” (2015).

träningskassetter för träning av metoderna och litteratur. Examinationen var skriftlig och fokuserade på den egna träningen och upplevelser av att träna andra samt kommentarer till litteratur och föreläsningar. Jag läste, kommenterade och bedömde de skrivna produkterna. Numera är utbildningen i stort sett helt digitaliserad.⁴

Jag kom efter socionomexamen år 1979 att arbeta i 8 år som socionom i lite olika yrken, kurator, behandling av personer med missbruksproblem och socialsekreterare, men min högsta dröm var att få arbeta som lärare på Socionomprogrammet. Jag trodde inte det var möjligt, men...

Jag blev på grund av min magisteruppsats "*Pedagogiska provokationer*" (1979) antagen till forskarutbildning vid *Göteborgs universitet*. Under den utbildningen fortsatte jag att skriva om pedagogiska frågor, bland annat "*Att bli flygg – Om 'isomorf' socialarbetareutbildning*" (1987)⁵ som handlade om att skapa en socionomutbildning som hade omfattande inslag av närkontakter med fältets arbetssätt. På en socionomutbildning i Danmark, jag minns inte var, så fick studenterna på sista studieåret också ta emot och hjälpa klienter, med lärare som handledare.

Inför ett idéseminarium år 1991 vid Göteborgs universitet skrev jag ett paper med rubriken "*Socialt arbete i ett didaktiskt perspektiv – Om undervisning i socialt arbete och dess konsekvenser för det psykosociala arbetets praktik*". Min doktorsavhandling kom att heta "*Kvinnors kunskapssyn och lärandeprocesser?*" (1999). Det blev naturligtvis fler rapporter och artiklar i ämnet, jag ville bara ge några exempel på min "besatthet".

År 1987 fick jag möjlighet att äntligen få undervisa på Socionomprogrammet där jag blev kvar i 25 år innan jag gick i pension. Jag kan nämna att jag under några år fungerade som pedagogiskt ansvarig för programmet, men jag lyckades aldrig påverka pedagogiken i någon större utsträckning.

Jag kan berätta en detalj för att visa svårigheterna. När jag startade som lärare år 1987 hade vi intag av fyra studentgrupper á cirka 30 studenter på hösten och tre grupper på våren. När jag skulle föreläsa fick jag gå och genomföra samma föreläsning i alla klasserna – det hette så på den tiden. Vi hade föreläsningar, ibland seminarier och sen klassiska tentor i stora tentasalar med vakter så vi inte skulle kunna fuska. Det var innan den moderna tekniken utvecklats.

Efter ett par-tre år tog jag mod till mig och föreslog att vi skulle införa hörsalsföreläsningar för alla tre respektive fyra klasserna tillsammans och då få

---

⁴ Lars-Eric Uneståhl skapade sin egen högskola år 1998, *Skandinaviska Ledarhögskolan*, som på 50-årsjubileet kom att byta namn till *Unestål Education* - <https://www.unestaleducation.se/>

⁵ *Isomorfi* betyder ungefär "samma som". En isomorf utbildning skulle formas så att den, när det var didaktiskt möjligt, liknade det praktiska sociala arbetet.

pengar över till seminarier och ledning av projektarbeten med mera. Idén mötte visst motstånd. Att föreläsa, d.v.s. att "läsa före" ur sina anteckningar var mycket mer betalt än att vara seminarie- och gruppleddare. Men förslaget gick igenom.

Jag drev pedagogiska frågor en hel del under dessa år. Bland annat genomförde jag under åren 1993-1998 "Pedagogiska Pubar" i källaren där den mysiga konferenslokalen låg. Jag hade förmånen att få *Högskolans pedagogiska pris* år 1992, som första kvinnliga lärare – något jag blev enormt stolt över.

Jösses, det är 30 år sedan i år... Jag ramade in det.

Det har sen hängt på väggen i 30 år 😊 Inte konstigt att namnen bleknat.

Med det följde ett stipendium på 20,000 kronor samt att jag fick möjlighet att söka medlemskap i *Levande Pedagogers Sällskap* som dåvarande *Rådet för högre utbildning* hade utvecklat. Alla som sett filmen *Döda Poeters Sällskap* förstår varifrån Rådet hämtat idén till namnet.

Från Rådet kunde jag söka pengar för att engagera föreläsare till de Pedagogiska pubarna. Alla föreläsare ställde upp gratis men jag kunde ersätta resor. Det var en otroligt spännande och utvecklade tid. Alla lärare bjöds in och det brukade komma 20-30 till varje Pub. Högskolans restaurang hjälpte till med öl, vin och mackor till självkostnadspris.

Jag vill berätta om en tänkvärd händelse. En föreläsare kom och berättade om hur meningslösa föreläsningar var för studenternas lärande. Han hade forskat en hel del om det. En professor som satt bakom mig råkade tänka högt: "Menar han att jag undervisat fel i hela mitt liv?" Jag lovar att jag log inom mig. Jag låtsades inte höra. En av hans forskarstudenter berättade senare att professorn

alltid stod och läste ur sina föreläsningssanteckningar när han föreläste. Föreläsningen som pedagogisk metod är ju en kvarleva från medeltiden när studenterna inte hade egna böcker utan fick lyssna och anteckna medan professorn ”läste före”.

Jag kan dock nämna att forskning om *lärstilar* visat att vissa människor lär sig bäst genom att använda ögonen, de är *visuella*. De föredrar att läsa. Andra är *auditiva* och föredrar att lära sig genom att lyssna. Åter andra lär sig bäst genom att göra, pröva, experimentera, de *taktila* och *kinestetiska*. Dessa lärstilar behöver planerarna ta hänsyn till för mest effektiva lärandesituationer.⁶

Tack vare medlemskapet i Levande Pedagogers Sällskap fick jag möjlighet att följa med på resor till olika spännande lärosäten i världen. Exempelvis reste vi till universitetet i *Bologna* som var Europas första universitet från år 1088, *Limburguniversitetet* i *Maastricht* som var först i Europa med *Problembaserat lärande*, *PBL*, samt till *Roskilde University* i Danmark, där man bedrev *Projektorienterade studier*. Men den mest fantastiska resan gick till *Alverno College* i Milwaukee, Wisconsin, USA, där jag fick uppleva och lära mig om *Ability Based Learning*, som jag översatt till *Färdighetsbaserat lärande*. Mer om det i slutet av artikeln.

Tillbaka till skolan för barn

Lennart Mogren ställer den provocerande frågan: ”*Antag att skolan inte fanns!*” och han menar att det vi skulle sakna mest akut ”*skulle vara frånvaron av våra barn. Vi är nöjda med att våra barn inte finns i vår närhet. Att ha dem i vår närhet skulle vara störande. Vi ska ju jobba*” (s. 10). Han återkommer med liknande provocerande tankar i boken. Och det är bara att nicka igenkännande. Eller...? Vad finns det för alternativ?

Jag blev nyfiken på vad begreppet ”*skola*” betyder och Googlar på Wikipedia: ”*Ordet 'skola' härleds etymologiskt från grekiskan σχολή (scholē), med betydelsen 'ledighet', 'vila'. Skola var således en plats för några som givits ledighet, vila – i motsats till arbete.*” Tänkvärt! Jag kopierar in ytterligare en intressant information från Wikipedia: ”*Idén och praktiken att låta elever lära sig i grupp, i en gemensam (central) lokal, har funnits åtminstone sedan Antiken. Formella skolor med verksamhet på fritiden, efter arbetet, fanns i antika Grekland, men också i antika Rom, antika Indien, antika Kina och i Bysans.*”

Skolan i den form vi har idag skapades för ett par hundra år sedan. Lennart Mogren berättar att syftet var att ”*disciplinera arbetskraft för den industri och massproduktion som gjordes möjligt med hjälp av kol och ångmaskiner*” (s. 11).

---

⁶ Se exempelvis ”*Hur lär sig elever på sex olika yrkesprogram? En studie om skillnader och likheter i lärstilar*” – Lena Boström - <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1256782&dswid=-6885>

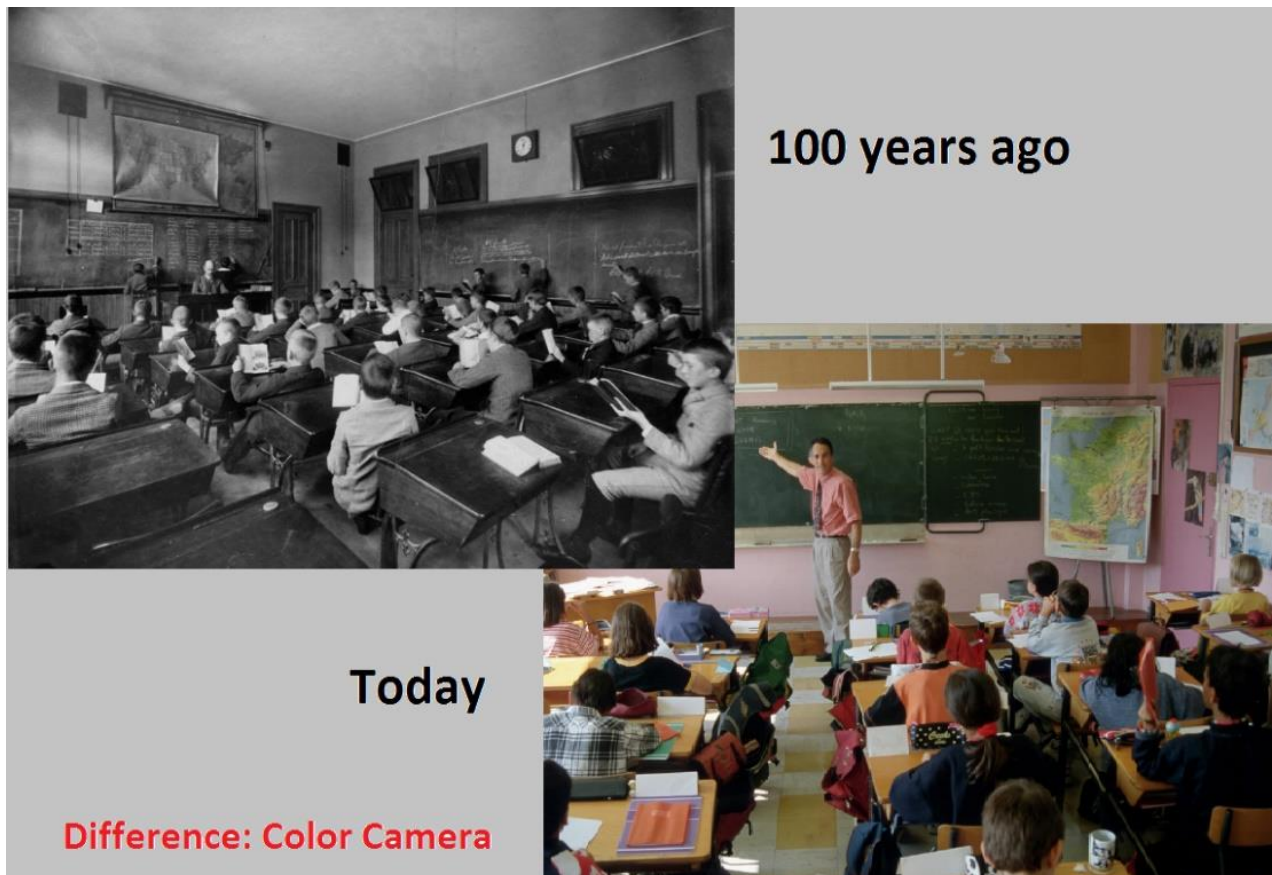

Han beskriver utvecklingen av skolan och vilka motiv som styrde förändringarna. Han berättar också att lärarna för det mesta inte känner till skolans "outtalade mål" (s.43).

*Det är svårt att få en person att förstå någonting,
om hans jobb är beroende av att han inte förstår det.*

Upton Sinclair

Amerikansk författare och aktivist

Jag vill nämna de sociala ingenjörerna **Alva** och **Gunnar Myrdal** som var inblandad i utvecklingen av skolväsendet i USA där barnen fick lära sig en förfälskad historieskrivning. Paret fick en donation av **Rockefeller** för att åka över till USA och studera "den nya, spännande skolan". Syftet var att den skulle implementeras i Sverige – "den nya experimentella socialiststaten".⁷ I Sverige fick de socialdemokratiska makarna stor betydelse för bland annat skapandet av "storbarnkammare". År 1936 var Alva Myrdal med och startade *Socialpedagogiska seminariet* (senare Förskoleseminariet - Socialpedagogiska institutet), för utbildning av barnpedagoger. En av deras idéer var att barnen inte enbart skulle tas om hand av föräldrarna (mödrarna), utan att ansvaret skulle delas mellan hem

⁷ Citat hämtat från "Du Sköna Nya Psykiatriska Värld – Den hemliga agendan" av Peter Anstrin, s. 226 - <http://www.kmrsverige.nu/pdf/den-hemliga-agendan.pdf>

och samhälle.⁸ Vissa källor menar att huvudsyftet var dels att få ut kvinnorna på arbetsmarknaden, vilket skulle öka skatteintäkterna, dels skulle samhället få möjlighet att fostra och indoktrinera barnen tidigt.

"Är du lönsam lille vän?" tavla av Peter Tillberg

Lennart Mogren skriver att det *"långt bort i tiden"* finns en *"bortglömd orsak"* till skolan. Syftet var att *"skilja barnen från föräldrarnas omsorg och ersätta familjens inflytande med träning i att bli styrd utifrån av ordergivare och lära sig att avstå från en egen kursplan i livet"* (s. 38). Denna träning börjar redan i spädbarnsstadiet. Här kommer barnavårdscentralerna in i bilden. Enligt Mogren var syftet *"statens önskan att låta vetenskapliga metoder ersätta moderliga instinkter som enligt 1920-talets läkare kunde skada barnet"* (s. 38). Spädbarnen var ju också landets framtid. De måste formas i tid. En mamma tenderade att bry sig alldeles för mycket om sina barns behov.

Mogren berättar att han varit förvånad över hur lite makt föräldrar har över skolan och han utvecklade själv metoder för att få föräldrarna engagerade. Jag var själv under flera år aktiv i föreningen *Hem och Skola*, vilket jag känner mig lite extra stolt över nu när jag läser Lennart Mogrens bok.

Alternativ

Mogren räknade upp de lydnadsstrategier som skolan använde sig av, som jag nämnde ovan: *skolplikt, lektioner, betyg, åldersgruppering, klasser och isolering*. I ett kapitel ger han alternativen. Jag rekommenderar läsning av boken för fördjupning av hans tankar, men vill kort nämna något om dem.

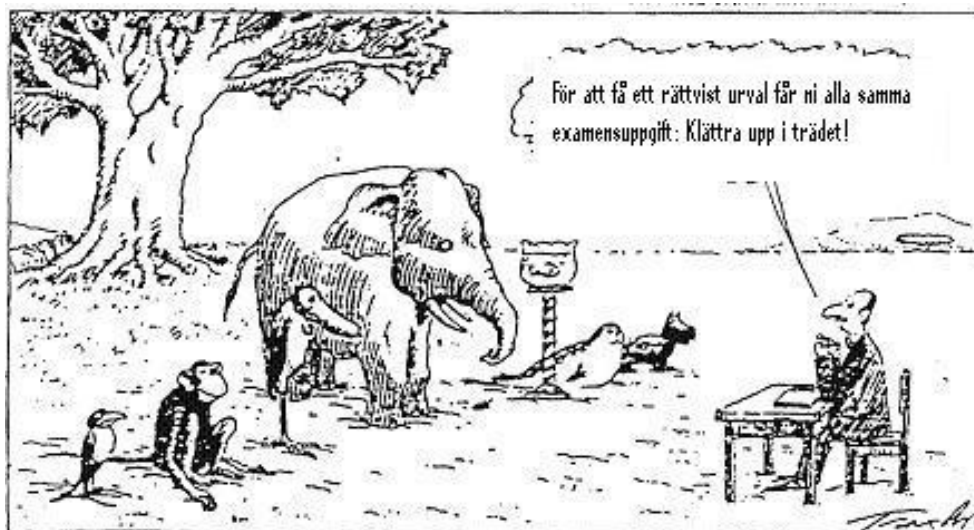
---

⁸ *Alva Myrdal – idéer om storbarnkammare 1935* – Stockholm stad – utan datum - <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/28174>

I stället för *skolplikt* vill han ha "*skolfrihet*" och menar att ansvaret ska ligga på föräldrarna. De bör få och ges möjligheter att finna formerna för sina barns lärande, i samarbete med andra föräldrar.

Alternativet till lektioner är "*ständig inläring*". Både barn och vuxna lär sig ju hela tiden om de ges möjligheter. Om de får bra förutsättningar så sker lärande. Det är spännande att fundera över hur detta skulle kunna praktiskt genomföras. Mogren berättar att ungdomsskolan får cirka 50,000 kronor per år för varje elev. Vad skulle föräldrar kunna göra med dessa pengar i stället? Föräldrar kan gå samman och skapa lärandesituationer. En vän som arbetat som lärare i många år skriver: "*Finns till och med uteskolor utan egna lokaler. Bibliotek, museer, konsthallar osv.*" Jag tänker exempelvis på min dotters engagemang i den verksamhet de kallade *Parkleken* i Örebro. Det var ett slags "dagis"/"fritis" för barn vars föräldrar inte ville placera sina barn på institutioner. Inget av mina fyra barnbarn har varit på någon institution innan de började skolan. Föräldrarna samarbetade med och turades om att fungera som "personal" på denna verksamhet som var placerad i en liten byggnad med en lekpark i *Stadsparken*.

Alternativet till "*betyg*" kallar Lennart Mogren för "*självkännedom*".

"För att få ett rättvis urval får ni alla samma examensuppgift: Klättra upp i trädet!"

Kerstin Ekman berättar i sin bok "*Händelser vid vatten*" (1993) om en byskola dit en polis kom till en lektion för att berätta om sitt arbete och sin vardag. En berättelse som gjorde intryck på mig var när polisen berättade för eleverna om när "tjyvarna" kom till byn. De hade gått in i byns affär och stulit varor och sen kört vidare. Byns polis hade larmats och de spårade dem i snön till en stuga ute i skogen. När polisen kom in i stugan låg "tjyvarna" ihjälfrusna på golvet. Där låg också massor med utbrända tändstickor utspridda. Det var tydligt att de försökt sätta eld på vedträna för att få fart på spis och kamin, men misslyckats. Till slut tog tändstickorna slut. De visste inte hur man gjorde upp eld

i en vedspis. Eleverna blev entusiastiska och sa till sin "fröken" att de måste få lära sig göra upp eld.

Som alternativ till lydndsstrategin "åldersgruppering" väljer Lennart Mogren "alla med alla". Han berättar att han i skolan såg barnen bara vara med varandra i samma ålder och klass, men hemma i bostadsområdet lekte alla med varandra, oavsett ålder. De yngre fick vara med när de äldre spelade fotboll. Han skriver att det var "riktigt rörande att se hur de äldre tog hand om de små barnen..." (s. 53). Kan man tänka sig en skola där de äldre får hjälpa de yngre att förstå? Det kan jag tänka mig... på alla nivåer. Det bästa sättet att lära sig själv är ju att undervisa andra.

Som alternativ till strategin "klasser" ställer Mogren upp "självständighet". En viktig sak som unga behöver lära sig är att vara ensamma med sig själva och "upptäcka sin inre styrka" menar Mogren (s. 53). En lärandeorganisation som bygger på kunskapssökande och kompetensutveckling av individer i grupper är min dröm. Åldern märks inte i studiegrupper för äldre. Då kan åldersspannet vara mycket stort. Men när det gäller barn blir ålderskillnaderna tydligare så då blir skapandet av studiegrupper en större utmaning.

Spontant kommer jag att tänka på möjligheten att samla skolans 100 elever från olika åldrar till en morgonsamling där veckans eller månadens pedagogiska utmaning presenteras: "Den här veckan ska följande projekt studeras, Sveriges geografi, medborgare och karta, Sveriges politiska partier och deras program, Sveriges historia från vikingatiden till idag. Vilka vill vara med i ...?" Nyfikenheten får styra valen. Fungerande projektgrupper bör vara på max 5-6 elever, så om det blir för många som önskar ett ämne, kan man dela in dem i flera grupper, men de kan få undersöka samma tema. Sen sker redovisningen inför de övriga i lärosalen. Eleverna får då träning i att förmedla kunskaper, träning i att tala tydligt så alla hör och träning i att samarbeta.

"Genom att se och höra blir du kunnig,
men det är görandet som ger dig kompetens"
Lars-Eric Uneståhl

Internaliserad kontra erfarenhetsbaserad kunskap

År 1976 kom en bok som kom att påverka mitt tänkande och min undervisning mycket. **Björn och Helena Magnérs** "Medveten människa – En metod att utforska förhållandet mellan individ och samhälle". De kallade sin metod för *socioanalys*. Den är "ett sätt att bekämpa den resignerade attityd och passivitet som präglar så många människors förhållande till samhället" (s. 7).

Deras pedagogiska metod bygger i huvudsak på *rollspel* där deltagarna får inta olika roller fokuserade på ett speciellt tema. Rollspelen leds av en lärare/handledare. Resultatet av detta ska leda till *erfarenhetsbaserade* kunskaper och värderingar, i stället för *indoktrinerade, internaliserade* kunskaper och värderingar.

År 1980 publicerade **Björn Magnér** en handledning *"Hur vet du det? – Socioanalys i praktiken"* där handledare får konkreta tips för hur man kan skapa rollspelen och hjälpa studenterna att bearbeta sina erfarenheter.

En författare, som jag just nu inte minns namnet på, berättar om en händelse i en amerikansk skola som kom att påverka mitt tänkande. Detta hände under *Apolloprogrammet* på 70-talet när USA skulle sända människor till Månen. En vikarie skulle börja arbeta med en nybörjarklass, 6-7-åringar. Hon upptäckte snabbt att barnen inte alls var intresserade av att lära sig läsa eller skriva eller räkna, så hon frågade dem vad de ville lära sig i stället: *"Bygga en rymdraket"*, kanske inte helt överraskande på grund av Månprogrammet. Hon fick veta att ett av barnen hade en pappa som var astronaut, så hon frågade honom om han kunde tänka sig att komma och hjälpa barnen bygga en rymdraket. Vilket han gick med på.

Barnen insåg snart att för att kunna genomföra projektet måste de kunna både läsa och skriva och räkna och formulera sig så kamraterna förstod och samarbeta. Resultatet blev att när dessa barn slutade sitt första år så låg de kunskaps- och kompetensmässigt över tredjeklassarna.

Jag minns när min dotter kom hem från skolan en dag – jag minns inte hur gammal hon var eller vilken klass hon gick, men hon frågade: *"Mamma, varför måste jag lära mig Hallands floder utantill? Jag vill lära man hur elektricitet fungerar!"*

Som alternativ till strategin *"isolering"* ställer Lennart Mogren *"öppenhet och nyfikenhet"* (s. 54). Jag citerar Mogren:

Att lära sig matte eller engelska kan bli en rik upplevelse när omvärlden får vara med. I stället för att förskansa sig med tjugo till trettio andra elever i ett rum finns en hel värld att upptäcka och utforska med hjälp av till exempel matte och engelska" (s. 54).

Min lärarvän, låt mig kalla honom **Leif**, berättade nyligen denna inspirerande berättelse:

Nyfikenhet startar av ett behov som plötsligt dykt upp. Ofta börjar folk bli intresserade om man visar att någon auktoritet som dom är beroende av har fel. För herrans många år sedan, innan internet, gick min son i trean, och även grannens son. Dom hade i läxa att kunna berätta om solsystemet till dagen därpå. Vi satt vid köksbordet och dom berättade om läxan. *"Men herregud"*, sa jag, *"dom här idéerna har man lämnat för länge sedan... så här är det!"* Så gjorde vi en modell med snören, små flirtkulor och sand på en rund bricka. Så kul vi hade!

Dagen efter ringer deras fröken till mej: *"Leif, hur sjutton skall jag kunna förklara för klassen dina galna djävla idéer. Du får fan komma hit imorgon och rätta till det!"* Jag jobbade ofta på skolan mellan mina projekt så vi kände varandra väl. Detta gav mej ett ypperligt tillfälle att visa att man måste tänka

själv. Jag hade då förberett lite med felaktigheter i deras samhällsorienterings- och historieböcker.

Fortfarande och än idag påminner min sons klasskamrater mej om hur kul det var och att dom fattade att bara för att man är vuxen och i skolan så är inte allt sant. Det roliga var att även ”fröken” fick lära sig nåt nytt, vilket hon berättade för mig några år senare.

Med mycket stor sannolikhet finns det massor med kreativa, kunniga, nyfikna föräldrar och kanske även mor- och farföräldrar som kan bidra till barnens lärande och utveckling.

Lennart Mogren berättar att datorerna är avskydda i skolan eftersom de ”ger möjligheter till ett arbetssätt som leder till individuell utveckling utan kontroll av lärare” (s. 10). Intressant tanke! Nu används de enligt författaren bara som skrivmaskiner. Mogren kallar ett kapitel för ”Den farliga nyfikenheten”.

Okunnighet är den verkliga orsaken till allt det som världen kallar ’det onda’.
Där okunnigheten avlägsnas upphör det s.k. ’onda’ att existera.

Martinus i *Livets Bog 1*

Att arbeta som lärare i den gamla världen

Lennart Mogren menar att skolans lärare ”förmodligen är ett av världens mest vanliga yrken” (s. 37). Han menar också att det är ett farligt arbete. Inte för att man riskerar att bli nerstucken – fast den risken har ökat idag – utan för att man som lärare har ”order att tvinga alla i klassen att göra för dem meningslösa saker” (s. 37). Sen berättar han exempel på vilka utmaningar lärare kan ställas inför, exempelvis konflikter med sina egna övertygelser och dels att de ständigt måste döma och bedöma elever utifrån en mall de har till uppgift att använda.

Mogren nämner ett mycket intressant perspektiv som är okänt för de flesta. Han berättar om att ”finansfamiljerna Rockefeller, Carnegie och J P Morgan såg ett annat slags Utopia framför sig” (s. 64). Utopia står för ”det perfekta samhället”. För att nå deras Utopia ”måste familjen bort från scenen och barnen måste bearbetas som råmaterial”. De såg till att ”våldsamt radikala lagförslag lades fram och röstades igenom. De såg till att det fanns pengar för att bygga väldiga kolosser i tegel och tömma samhället på barn. Med lagens hjälp, kom ihåg det!” skriver Mogren (s. 64).

Jag hade tidigare läst om hur familjen **Rockefeller** tog makten över läkemedelsindustrin och läkarutbildningarna⁹ samt över debatten om det s.k.

---

⁹ Rockefeller Western Medicine - <https://www.lawslisting.com/rockefeller-western-medicine>
Big Pharma History - How John D Rockefeller Created Western Medicine – 6 min.
<https://www.youtube.com/watch?v=PmorPPJqVCc&t=17s>

”klimathotet”. Se **Johan Nordangårds** bok ”*Rockefeller – En klimatsmart historia*” (2019).¹⁰ Det gäller att gapa över mycket...¹¹

Den nya världen – New World Order - NWO

Lennart Mogren kommer till och med in på temat med *globalisering* av världen i samband med att han berättar om och citerar två författare, amerikanen **John T Gatto** och svensken **Wern Palmius** som inspirerat honom. Jag hänvisar till Mogrens bok för hans redovisning av deras tänkande.

Globalisering handlar om en gemensam *världsregering*, en *världsmilitär* (NATO), en *världspolis*, en *världsdomstol* (Haag), en *världsvaluta*, en gemensam *religion* (som flera källor menar är *satanismen*), ett gemensamt *språk*, med mera. Naturligtvis ingår idén med det *mångkulturella* samhället i denna ideologi. Det är en *kollektivistisk* världsbild som vi sett prov på inom de kommunistiska staterna Sovjetunionen, Kina, Kuba med flera. De lär ha varit NWO-elitens experimentländer inför arbetet med den nya världsordningen i hela världen.

Den gamla skolan förbereder barnen för att bli lydiga instrument för skapandet av den nya världen, det globaliserade samhället. Vi behöver en helt ny skola som hjälper barn att inse vad som är på gång och att utveckla kompetenser för att bryta denna för mänskligheten destruktiva process och istället utveckla en ny världsordning som gynnar mänskligheten och livet på Jorden.

"Du ändrar aldrig saker genom att slåss mot den existerande verkligheten.

Om du vill ändra något, bygg en ny modell
som gör den befintliga modellen föråldrad."

Buckminster Fuller¹²

En ny pedagogisk modell för mänskligheten

Will Stanton är en författare och aktivist som har ägnat sitt liv åt att förändra utbildningssystemet. Han har nyligen lanserat sin bok, *Education Revolution* (2015), som föreslår en helt ny global utbildningsmodell för mänskligheten som han kallar *The Six Dimension Model*, de sex dimensionernas modell. På sin Facebooksida berättar han om hur han fått starta modellen på åtminstone en skola i Nepal.¹³ Han är verkligen en kreativ entusiast.

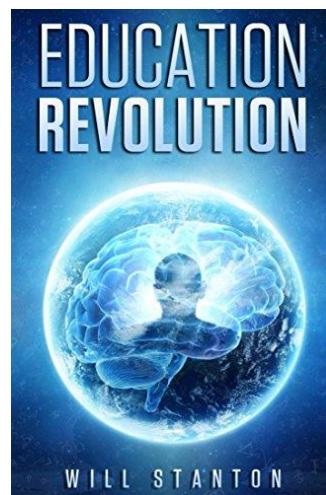
---

¹⁰ Min artikel om boken finns på min Boksida - [http://www.piahellertz.com/Rockefeller-En klimatsmart historia.pdf](http://www.piahellertz.com/Rockefeller-En_klimatsmart_historia.pdf)

¹¹ Se gärna också min bok ”*Att leka Gud – Om klimatdebatten, geoengineering och en ny världsordning*” - [http://www.piahellertz.com/Att_leka_Gud-Om klimatdebatten geoengineering och en ny världsordning.pdf](http://www.piahellertz.com/Att_leka_Gud-Om_klimatdebatten_geoengineering_och_en_ny_varldsordning.pdf)

¹² En amerikansk formgivare, arkitekt, uppfinnare och författare.

¹³ <https://www.facebook.com/thesixdimensionmodel> - Det finns också ett par intervjuer med honom bland annat - <https://www.youtube.com/watch?v=zUQjZHwfJ3s>.

Will Stanton

Jag vill kort redovisa Stanton's dimensioner för lärande. För att visa hur nära Will Stanton står Lennart Mogren vill jag citera några inledande ord:¹⁴

Lärare står fortfarande längst fram i klassrummet och levererar information, mycket av det är meningslöst enligt tingens ordning. Skolor uppmuntrar konkurrens, konformitet, lydnad och standardisering, samtidigt som de ägnar sig åt att förtrycka våra sanna natur, våra kreativa impulser och vårt kritiska tänkande.

Stanton menar att utbildningssystemet måste radikalt förändras och han föreslår de sex dimensionernas modell. Enligt ingen speciell ordning är dessa sex dimensioner *självinsikt, undersökning, hållbarhet, innovation, kommunikation* och *empati*.

Självinsikt fokuserar på intern och personlig utveckling av det enskilda barnet. Stanton skriver:

Barnen kommer att ha tillgång till alla de möjligheter till upptäckter som de önskar, från konstnärliga och estetiska metoder till idrott, friluftsliv och allt annat däremellan. Kreativa lekar kommer att bli en del av varje dag, och elever kommer att ges fritt spelrum med ett brett spektrum av kreativa verktyg och resurser för att rita, bygga, uppfinna, komponera, design, föreställa och experimentera av hjärtans lust. Lärarna kommer att ta sig tid att lära känna varje barn på ett personligt plan, och kommer att göra allt för att vårda och upptäcka varje barns naturliga förmågor, passioner och intressen.

Barn i alla åldrar kommer att delta i meditation och mindfulness för att hjälpa dem att upptäcka vem de är och hjälpa dem att hitta den väg de vill ta med sina liv. Detta kommer inte att bli en obligatorisk praxis, utan i stället kommer det att vara något som skolsystemet uppmuntrar starkt som ett verktyg för självinsikt.

---

¹⁴ *A New Education Model for Humanity* – Will Stanton - Dec 10, 2016
<https://www.gaiainnovations.org/innovation/a-new-education-model-for-humanity/>

Undersökning handlar om att ge elever de verktyg och resurser de behöver för att vara helt oberoende kritiska tänkare och kunskapssökare och att lära sig granska och värdera information genom ett undersökande förhållningssätt.

Hållbarhet fokuserar på att bli medveten om miljön, om resurser och avfall. De kommer att studera ny energiteknik och nya möjligheter att lösa miljökriser.

Barnen kommer också att utrustas med kompetens för att bli självgående. Detta innebär att lära sig hur man odlar sin egen mat, hur man skapar sin egen energiförsörjning, hur man bygger ett hus som kan stå emot väder och vind och alla andra verkligt användbara livskunskaper, som ger dem full autonomi över sina egna liv.

Innovation handlar om att stimulera ett ”*utanför-boxen-tänkande*”. Allt pedagogisk arbete kommer att fokusera på kreativt samarbete. Ett intressant avsnitt som Stanton tar upp är:

Matematik kommer att bli en betydelsefull och mycket relevant undersökningsmetod när det gäller att undersöka den verkliga världen. Eleverna kommer också att upptäcka hur heliga geometriska principer är när det gäller naturen, från byggandet av forntida civilisationer till ramen för universum självt.

Stanton fortsätter:

Vetenskaplig utbildning kommer att innebära en övergång från reduktionistisk materialism till icke-fysiska och kvantfenomen. Detta är inte att säga att utbildningssystemet kommer att överge naturvetenskap, utan det kommer att bredda sig utöver traditionella gränser till att även omfatta undersökningar av det som vi inte kan uppfatta normalt med våra fem sinnen. All sådan undersökning kommer att ske genom ett experimentellt och undersökande förhållningssätt genom att tillämpa den vetenskapliga metoden.

Med *kommunikation* menar Stanton att vi kan behålla våra modersmål och samtidigt ”*erkänna att kulturell mångfald är nödvändig i en blomstrande värld*”. Han menar att barn och unga också måste tränas i *mediekompetens*. De får lära sig att tänka kritiskt om de påverkanstekniker som används och bli medveten om manipulativt språk och kunna analysera politisk propaganda i alla dess former.

Den sista av de sex dimensionerna är *empati*. Jag kan tänka mig då att skolan erbjuder möjligheter för de studerande att samtala om lidandets orsaker och konsekvenser för att barn ska få en djupare förståelse för egna och andra människors känslor och erfarenheter.¹⁵

Jag fascinerar av dessa ”slumphändelser” som sker ibland. I skrivande

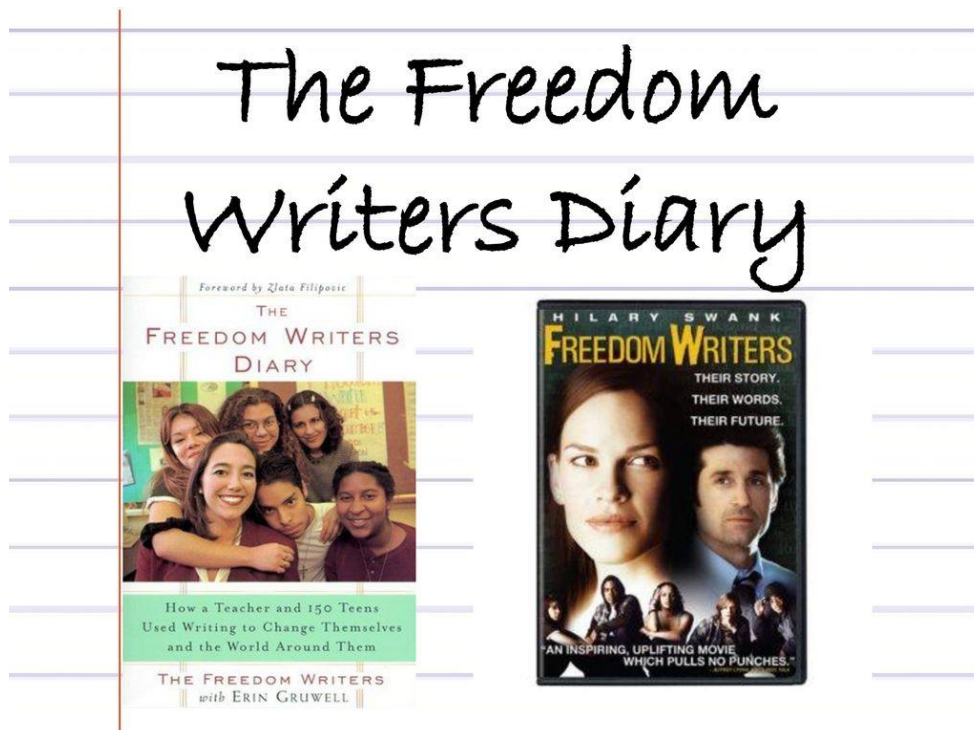
---

¹⁵ Will Stanton har en Facebooksida där han berättar om hur han får implementera sexdimensionsmodellen på skolor i andra länder - <https://www.facebook.com/thesixdimensionmodel/>

stund får jag besök av min dotterdotter som har en skoluppgift på gymnasiet. Hon ska antingen se filmen "*The Freedom Writers*" eller läsa boken med samma namn. Så vi tittade på filmen tillsammans och jag blev helt förundrad. Den handlar om en lärare, **Erin Gruwell**, som fick sitt första arbete som lärare på *Wilson High School* i Long Beach, Kalifornien. Hon upptäckte snabbt att skolan hade gett upp om hennes elever och ansåg dem "olärbara". Som tonåringar levde de i ett rasmässigt uppdelat stadssamhälle, svarta, vita, latinamerikaner, asiater med flera. De hade redan omfattande erfarenheter av gängvåld, vapen, mord, ungdomsfängelse och droger.

Genom att utveckla en pedagogisk filosofi som värderade och främjade mångfald, förändrade hon sina elevers liv radikalt. Hon uppmuntrade dem att förändra sina förstelnade uppfattningar om sig själva och andra, att ompröva dagliga beslut och att på allvar reflektera över sin framtid. Med Erins orubbliga stöd krossade hennes elever stereotyperna och blev kritiska tänkare, blivande högskolestudenter och medborgare för förändring.

Namnet "*The Freedom Writers*" kommer från idén att Erin Gruwell lät varje elev skriva sin egen dagbok, sin egen livsberättelse. Dessa sammanställdes till en bok som kom att bli en bästsäljare och en stor inspiration för lärare och studenter. Erin Gruwell berättar bland annat på ett TED-talk om sina erfarenheter.¹⁶

¹⁶ TEDxConejo - Erin Gruwell - The Freedom Writers -

<https://www.youtube.com/watch?v=nDq9o9j3-CU>

Se också - *Freedom Writers Promo* - Erin Gruwell - 14 mars 2019

<https://www.youtube.com/watch?v=anAwF91U4Lk>

Färdighetsbaserat lärande

Jag vill avsluta artikeln med att berätta om den mest fantastiska erfarenheten jag hade under min akademiska karriär som universitetslärare under 25 år utifrån ett pedagogisk perspektiv. Jag berättade ovan att jag tack vare medlemskapet i *Levande Pedagogers Sällskap* bland annat fick delta i en gruppresa till *Alverno College* i Milwaukee i Wisconsin i USA.¹⁷ År 2000 reste 25 högskole- och universitetslärare från hela Sverige, bland annat jag, till Alverno College för att studera deras *Ability Based Learning*, vilket jag kom att översätta till *Färdighetsbaserat lärande*. Alverno College är ett fyraårigt "liberal arts" college, vilket motsvarar en speciell högskole-/universitetsexamen till filosofie kandidatexamen.¹⁸

Jag blev så fascinerad av studiebesöket att jag bad att få återkomma ensam och studera deras arbete närmare, vilket jag fick år 2002. Jag hade ju ett stipendium jag kunde använda och jag fick bo i ett gästtrum på lärosätet. Jag var där tio dagar och fick följa med på allt jag ville. Jag fick gå runt i studiesalar och samtala med studenter som satt i grupper och forskade om olika projekt. Jag fick samtala med lärare och utbildningsledare. Alverno hade ett särskilt pedagogiskt forskningscenter där de studerade ny pedagogisk forskning från hela världen, inklusive *Problembaserat lärande* och *Casemetodik*. Det visade sig att de aldrig hade föreläsningar, vilket överraskade mig. Men lärosätets dekanus, som var min mentor under veckan sa: "*Hur ska vi kunna forma kritiskt och självständigt tänkande och aktiva studenter om vi tvingar dem att sitta passiva och lyssna timme efter timme?*"

Ett huvudtema vara att "*skapa broar mellan studier, arbete och privatliv*". Den pedagogiska strukturen fokuserade på åtta färdigheter som skulle genomsyra studier och redovisningar:

- Kommunikation
- Analys
- Problemlösning
- Värderingar i beslutsfattande
- Social interaktion
- Globala perspektiv
- Ansvarstagande medborgarskap
- Estetiskt engagemang

Examinationerna, assessments, var extra spännande att få ta del av. De var tillämpningsorienterade, vilket innebär att de var fokuserade på om och hur och när den studerande faktiskt *använder* sina kunskaper. "*The Proof is the*

---

¹⁷ Cirka 20 mil norr om Chicago vid Lake Michigan.

¹⁸ Hösten 2013 startade Liberal Arts-programmet vid *Uppsala universitet*, en "*spetsutbildning som rustar dig väl för framtiden*". Patrik Mehrens, som håller i programmet, svarar på allt du vill veta om Liberal Arts - <https://www.uu.se/utbildning/studera-pa-gotland/liberalarts>

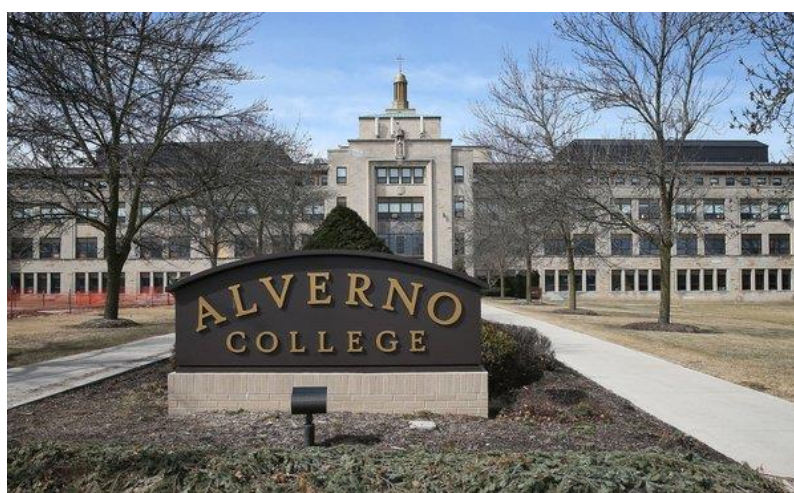
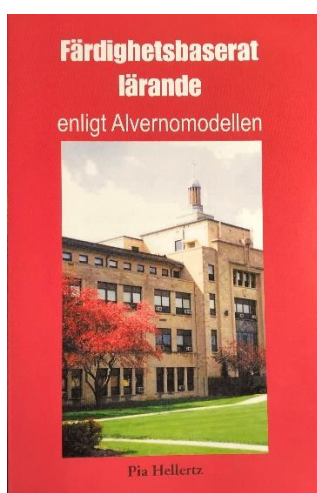
Performance”, som man uttrycker sig på Alverno. För att förtydliga detta använder man det mer utvecklade begreppet ”*Assessment-as-Learning*”, vilket innebär att utvärdering och bedömning av den studerandes lärande är en del av lärandets process, inte en kontroll av om man läst och förstått korrekt.

Genom Alvernos bedömningsmetoder granskas den studerandes lärande i sitt sammanhang, som en del av hennes totala lärande- och utvecklingsprocess. Den studerande får kontinuerligt feedback från sina lärare, från sina studentkamrater och från externa yrkesverksamma personer med anknytning till det yrkesfält som hon utbildar sig till.

Dels skulle de studerande göra *självvärderingar*, d.v.s. bedömning av sina egna prestationer utifrån uttalade kriterier och dels vill man stimulera ett aktivt och interaktivt lärande genom kontinuerliga moment av *feedback* från omgivningen. Man är på Alverno övertygad om att omgivningens feedback, det vill säga *andras bedömning* samt *självbedömning* stimulerar ett aktivt och interaktivt lärande. På sjuksköterskeprogrammet, som ett exempel, deltog sjuksköterskor från fältet tillsammans med lärare för att lyssna på studenternas redovisningar. Nu skulle både studentens förmåga att kommunicera och analysera bedömas likväl som förslag till problemlösningar. Även de värderingar som låg bakom de beslut studenterna fattade diskuterades och analyserades.

När det gällde bedömningen av *ansvarstagande medborgarskap* fick studenterna aktivt ta del av verksamheter i samhället. För mer detaljerad information vill jag rekommendera min bok.

Efter mitt drygt veckolånga besök hade jag skaffat underlag för att skriva en bok om pedagogiken. Den kom att heta ”*Färdighetsbaserat lärande enligt Alverno-modellen*” (2004).¹⁹ Där har jag mycket ingående berättat om pedagogiken.

---

¹⁹ Någon har lagt ut boken på nätet - <https://docplayer.se/191944335-Fardighetsbaserat-larande.html>

Den ligger också på min Boksida - http://www.piahellertz.com/Fardighetsbaserat_larande.pdf

Ett år senare fick jag möjlighet att återvända för att få möjlighet att studera om jag uppfattat pedagogiken korrekt. Jag hade då skickat min bok och de hade låtit någon som förstod svenska översätta ett par kapitel och jag fick godkänt.

Dessa tre kvinnor har sen dess varit mina främsta förebilder. De är ”fransiskanska skolnunnor, vars mission det är att undervisa”. **Sister Joel Read** längst till höger startade Alverno Collage. Bredvid sitter **Sister Austin Doherty** och **Sister Georgine Loacher**. Min första erfarenhet av dem var när jag skulle lyssna på en föreläsning av dem vid första besöket. Tekniken krånglade för dem och jag var övertygad om att de skulle ropa på någon ung tekniker... men icke... De fixade problemet själva...

Jag är så tacksam för att jag fick någon att ta den här bilden som jag kunde använda på bokens baksida.

Jag hoppas att läsaren vid det här laget inspirerats till att fundera över framtidens skola och högre utbildning och att vi som **Lennart Mogren** föreslår ”*slutar med skolan*” och i stället, inspirerade av de många som utvecklat alternativen för livslångt lärande, bygger framtidens lärandeorganisationer som hjälper barn, unga och vuxna att utvecklas till aktiva, kritiskt och självständigt tänkande kunskapssökande personer som har kompetens att bygga framtidens samhälle.

I mitt nästa liv vill jag antingen att det ska vara färdigformat så jag kan få vara med och arbeta i det eller också vill jag vara med att skapa det.

Tack för att ni läste, lyssnade och reflekterade... Och förhoppningsvis blev inspirerade...

